

УДК 378.046:800

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФІЛОЛОГІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ АНАЛІЗУ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ І ПРОГРАМ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО ФАКУЛЬТЕТУ КИЇВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ЛІНГВІСТИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)

Ковязіна О.П., к.пед.н., доцент

Інститут педагогіки і психології проф. освіти АПН України

На порозі ХХІ століття майже всі країни світу кардинально змінюють своє ставлення до освіти, яка є складовою стратегічного розвитку країн, оскільки безпосередньо впливає на розвиток і вдосконалення майбутньої людини. Тому процес інтеграції України в міжнародне культурно-освітнє середовище вимагає від педагогів, вчених нових підходів до змісту освіти, що враховуватимуть. У глобалізацію процесів, які відбуваються в системах освіти Європи, США, Японії.

Тенденція інтеграції освіти в єдину світову систему зумовлена поширенням і зростанням контактів між країнами, виникненням у сфері промислового виробництва величезних міжнаціональних та міждержавних конгломератів, що вимагають більшої уніфікації в професійній освіті, єдиного "стандарту" підготовки спеціалістів.

Інтегративні процеси, започатковані між європейськими країнами, відбуваються поступово, але вони надзвичайно важливі для вирішення проблем духовного і суспільного життя людства в наступному столітті. Уже нині відбувається визнання дипломів спеціалістів на рівні державних угод.

Тому перед європейськими країнами постає необхідність чітко визначити стратегії співробітництва, розробити спільні концепції, підходи до гармонізації ціннісних орієнтацій, змісту, форм та методів освіти; сформулювати єдині наукові та практичні вимоги до оволодіння провідними професіями майбутніми спеціалістами, у якій би країні вони не навчалися.

Це означає, що зміст освіти, який закладаємо в наші робочі програми та плани, має базуватися на філософських, методологічних традиціях, притаманних європейським країнам, тобто на традиціях енциклопедизму, політехнізму, прагматизму, екзистенціалізму, позитивізму тощо.

Щодо вивчення іноземних мов, слід зазначити, що за останні роки завдання суттєвого підвищення ефективності цього процесу вийшло далеко за межі педагогіки методики, і набуло важливого політичного значення.

Розглядаючи зростання уваги до мови як нового пріоритетного напрямку розвитку суспільства, розробники стратегії і тактики формування єдиного загально-європейського середовища вважають, що сьогодні фахівець-європеєць має бути готовим до здійснення своїх функцій принаймні двома мовами.

Необхідно підкреслити, що "поріг комунікації" є ключовим у "концепції вивчення іноземної мови, а правильна вимова та повсякденна сучасна мова стали методологічними орієнтирами цієї концепції, характерними для інтеграційно-комунікативних світових процесів.

Це зумовлює нові підходи до вивчення і викладання мов: замість колишньої переважної орієнтації на оволодіння граматичними структурами тепер наголос робиться на оволодіння міцними навичками живої мови як інструменту комунікації та взаємодії. Тільки дотримуючись такого підходу у викладанні іноземних мов, можна досягти мобільності спеціаліста у світовому освітньому просторі.

Лінгвістичні навчальні заклади, зокрема перекладацькі факультети України, мають враховувати означені вище тенденції при складанні навчальних робочих програм та планів, націлених на підвищення якості змісту освіти.

Безперечно, якість програм залежить від того, чи відповідає їхній зміст професійним можливостям професорсько-викладацького складу освітнього закладу, кількості та якості матеріалів, необхідних у навчальному процесі. Сюди відноситься енциклопедичне наповнення курсів новітньою інформацією, спрямованість на засвоєння тієї інформації, знань, навичок, вмінь, які необхідні перекладачеві для повноцінної діяльності, вирішення реальних життєвих проблем.

Зміст програм має, передусім, відповідати головній меті підготовки фахівців-перекладачів, бути реальним. Програми мають бути спрямовані на методику самостійного оволодіння знаннями, розвиток у студентів прагнення відновлювати ці знання протягом усього життя.

Тому доцільно віддавати перевагу редуційному методу читання лекцій: розглядати лише головні розділи курсів, які вміщують найновіші досягнення в конкретній галузі знань, досягнення, які ще не знайшли широкого відображення в друкованих виданнях. Тобто, здійснювати на практиці принцип випереджуючого навчання. Це значить, що основний час і увага мають бути спрямовані на активні форми навчання в малих групах, що є важливою умовою стимулювання пізнавальних здібностей студентів.

Цей принцип навчання є надзвичайно важливим на перекладацькому факультеті тому, що передбачає, насамперед, розуміння матеріалу, що вивчається. Взагалі, робота в малих групах стимулює творчість як викладача, так і студентів, тобто базується на суттєво інших принципах, що визначають ролі вчителя і учня інакше, ніж традиційні методи навчання. Обов'язок викладача - мотивувати зацікавлення студентів у предметі: створити таке середовище в аудиторії, яке заохочує студентів ділитися власними ідеями, знаннями і досвідом та брати участь в аналітичному процесі. З іншого боку, студент зобов'язаний привнести в навчальний процес активну увагу, переконання в тому, що він несе особисту відповідальність за своє навчання. Тобто, мета і викладача, і студента - створити в аудиторії таке середовище, у якому студенти можуть розвинути чи хоча б застосувати ті навички пізнання і поведінки, які потрібні будуть майбутнім випускникам для вирішення конкретних професійних проблем.

Цей метод спонукає викладача заохочувати студентів і тим самим стимулювати їх зусилля нести відповідальність за своє навчання. Робота в малих групах - це не просто передача знань, що особливо характерно для всіх лекцій. Це, передусім, завдання навчити студентів самостійно справлятися з нестандартними ситуаціями, швидко, але виважено приймати рішення, розуміти суть проблеми. Такий метод передачі знань широко використовується у вищих навчальних закладах європейських країн і США. Учені довели на практиці, що традиційне заучування фактів гальмує розвиток творчих здібностей і навіть призводить до втрати талантів.

Аналіз навчальних типових і робочих програм перекладацького факультету Київського Державного лінгвістичного Університету показав, що робочі програми мають акцентувати увагу на засвоєнні методологічних аспектів формування знань та отриманні наукової інформації, тобто на вихованні в студентів методологічної культури.

Тут виникає справжня серйозна проблема стосовно кількості навчальних матеріалів - підручників, довідників, словників, технічних засобів засвоєння інформації, які включають телебачення, комп'ютер, відеофільми тощо. Адже забезпечення навчальними матеріалами та засобами зумовлює вирішення найважливішої проблеми сучасної освіти - тренування інтелекту, логічного мислення засобами загальнонаукового підходу.

У цьому контексті самостійній роботі студентів ми повинні приділяти особливу увагу. Лекції мають бути не головним джерелом інформації, а лише направляючою формою навчання. Наприклад, у спецкурсі "Професійно- вибіркова дисципліна" доцільно спланувати час на самостійну роботу студентів. Формою може бути підготовка самостійного проекту з наданої викладачем або із самостійно обраної студентом тематики.

Необхідно посилити увагу до письмових робіт, особливо до письмового перекладу. Це, у свою чергу, вимагає розробки навчального курсу і стилістики іноземної мови, що є необхідним для філолога-перекладача. Фахівцю важливіше мати навички стилю, стилістичного забарвлення мови, аніж "прослухати" 48 годин традиційних лекцій із курсу історії мови, що недостатньо для глибокого теоретичного обґрунтування знань і невиправдано, якщо студенти не вивчають стилістику мови. Адже при перекладі, особливо письмовому, знання стилю, вміння передати ідею адекватно до оригіналу, використовуючи при цьому стилістичні засоби та прийоми, - одна із головних умов професійної якості.

Не виправдана також кількість лекційних годин з української мови. У планах факультету на 1998 – 99 рік на лекційні курси було відведено: на 1-му курсі - 30 годин та на 2-му - 30. Навіщо стільки говорити про мову, коли нас серйозні проблеми із мовленням: і письмовим і усним. А цьому можна навчити тільки через практику мовлення, а не через слухання лекцій. Тим більше, що студенти вивчають мовознавство.

Щодо контролю знань студентів, то необхідно використовувати різні системи оцінки і контролю, негайно підводити підсумки роботи студентів, керувати їх знаннями і, таким чином, підвищувати мотивацію навчання.

Аналіз змісту типових і робочих програм показав, що між ними немає майже ніякої різниці, хоча і за формою, і за змістом вони мають відрізнятися.

Типова програма має включати загальні положення щодо курсу, який вивчається, тому і називається типовою, безвідносно до деталей змістовної л тематики. Головна мета типової програми - визначення завдань курсу, розкриття методологічних положень викладання дисципліни; обґрунтування педагогічних технологій, методів, засобів навчання та самостійної роботи студентів.

Типова програма обґрунтовує, зміст дисципліни /курсу/, шляхи її викладання на основі реалізації міжпредметних зв'язків, сучасного стану освіти в Україні, як країни європейської, тобто на основі тих принципових тенденцій, що визначені як глобальні процеси.

Особливу увагу типова програма має приділяти шляхам реалізації глобальної мети змісту освіти та вирішенню проблем навчального процесу, методам організації самостійної роботи студентів.

Характерна риса типової програми - загальна тематика занять без розподілу на підтеми, або елементи, що складають головну тему. Саме тому пункт II примірника типової програми передбачає зміст курсу - коротку характеристику проблем, що вивчаються, - без їх детального розкриття.

Тому доцільно і логічно скласти одну типову програму, наприклад, для всіх мов [а письмового перекладу із рідної мови на іноземну і навпаки, а робочу програму складати вже для кожної мови, враховуючи лінгвістичні особливості конкретної мови та наявність навчальних посібників, додаткової літератури, загального навчального матеріалу.

Тобто, робоча програма має базуватися на типовій і розкривати ті загальні положення, поняття, що закладені в типовій програмі.

Тому робоча програма так і називається, що має бути головним інструментом викладача при розкритті змісту кожної теми, кожного заняття: лекції, семінару, практичного.

Добре складена робоча програма забезпечує, таким чином, послідовність, логічність, поступовість навчального матеріалу, що, у свою чергу, зумовлює якість змісту будь-якого типу занять.

Характерна риса робочої програми полягає в тому, що вона передбачає перелік типів контролю, оцінювання знань студентів та результати їх самостійної роботи.

Щодо самостійної роботи студентів, то обидві програми передбачають певну кількість годин на неї. На жаль, аналіз програм перекладацького факультету КДЛУ свідчить, що жодна з них не вміщує змісту цієї роботи, тобто, як саме планується організувати самостійну роботу студентів, у програмах не відображено.

Навіщо складати окремо типову і робочу програму з курсу, якщо викладач, особливо молодий, без досвіду викладання /а таких на перекладацькому факультеті КДЛУ більшість/, не відчуватиме доцільність та необхідність їх використання.

Викладачам, які складають програми, необхідно пам'ятати, що програма - це головний інструмент для поліпшення якості навчання, це компас, що веде викладача і студентів до конкретної мети і завдань кожного заняття. Крім того, на основі якісної робочої програми викладач складає свій власний план заняття, враховуючи принцип диференційованого та індивідуального підходу в навчальному процесі.

Тільки таким шляхом мета кожної о заняття може бути реальною, а саме заняття наповнене конкретним змістом, що поступово веде до реалізації головної мети курсу.